

Operációs rendszerek 1. – 8. előadás

Multiprogramozott operációs rendszerek

Soós Sándor

Nyugat-magyarországi Egyetem
Simonyi Károly Műszaki, Faanyagtudományi és Művészeti Kar
Informatikai és Gazdasági Intézet

E-mail: soossandor@inf.nyme.hu

Tartalomjegyzék

1 Multiprogramozott operációs rendszerek

- Multiprogramozás
- Processzorütemezés
- Tárkezelés

2 Befejezés

- Emlékeztető kérdések

Hol tartunk?

1 Multiprogramozott operációs rendszerek

- Multiprogramozás
- Processzorűtemezés
- Tárkezelés

2 Befejezés

- Emlékeztető kérdések

Multiprogramozás, I

A multiprogramozás fogalma:

- Mikor alakult ki?
- Miért alakult ki?
- Mi a lényege?
- Milyen feltételei vannak?
- Manapság használjuk?

Multiprogramozás, II

- A számítógépek 3. generációjának idején alakult ki az igény és a technikai lehetőség
- Használjuk ki a gyors processzort akkor is, amikor a lassú perifériás műveletek zajlanak
- Több program futtatása „egyszerre”
- Mit jelent az idézőjel?

A multiprogramozás működési elve

- Egyszerre több program futhat (virtuálisan)
- Egy processzor egy adott pillanatban azonban csak egy feladaton dolgozhat
- (Napjainkban a többmagú processzorok ebből a szempontból több processzornak számítanak)
- Egy folyamat addig fut a processzoron, amíg várakozásra nem kényszerül, vagy le nem telik a számára kiosztott időszelvény (preemptív rendszer)
- Ilyenkor a folyamat állapota mentésre kerül
- Amelyik folyamatnak teljesül a továbbfutási feltétele, az bekerül a választhatók listájába
- A processzor kiválasztja valamelyik folyamatot a listából, visszaállítja az eltárolt adatait, és továbbindítja

Mit kell megvalósítani ehhez?

- Választani kell a folyamatok közül \Rightarrow **CPU-ütemezés**
- Több program osztozkodik a táron \Rightarrow **Tárgazdálkodás**
- Meg kell osztani a rendszer erőforrásait a folyamatok között, szükség esetén garantálni kell az időbeli korlátok betartását (kölcsönös kizárás, randevú, sorrend), kezelni kell a holtponthelyzeteket \Rightarrow **Erőforrás-gazdálkodás**
- Biztosítani kell, hogy a folyamatok ne zavarják egymást és a rendszer működését \Rightarrow **Védelem**
- El kell rejtetni a rendszer fizikai részleteit, felhasználóbarát kezelhetőség \Rightarrow **Virtuális gép**
- Kommunikációs felület más számítógépek és programok felé \Rightarrow **Hálózatkezelés**

Mivel nem foglalkoztunk még ezek közül:

CPU-ütemezés

Hol tartunk?

1 Multiprogramozott operációs rendszerek

- Multiprogramozás
- Processzorütemezés
- Tárkezelés

2 Befejezés

- Emlékeztető kérdések

Folyamatkezelés (emlékeztető)

- Folyamatmodell:
 - Minden folyamatnak saját processzora és saját memóriája van
- A valós helyzet:
 - Egyetlen processzor és egyetlen memória van a számítógépben
- Az operációs rendszer feladata:
 - A valóságos környezet felhasználásával virtuális környezet biztosítása a folyamatok számára
 - logikai processzor
 - logikai memória

Logikai memória

- Amikor fut a folyamat, megkapja a fizikai memória egy részét
- Ebben helyezkedik el a kód és az adatok egy része, amennyi elfér
- A többi a háttértáron marad
- Amikor szükség van rá, akkor betöltődik a memóriába, de mivel ez sokáig tarthat, a folyamatnak várakoznia kell, közben más futhat helyette
- Kérdés:
 - Hogyan oldjuk meg ezeket a cseréket, mi kerüljön ki és mi töltődjön be?
 - Erről rendelkeznek a lapcserélési algoritmusok

Logikai processzor

- Párhuzamos futtatás
 - A fizikai processzor felváltva futtatja a logikai processzorokat
 - Ha elég gyakran és gyorsan történik a váltás, akkor úgy tűnik, mintha párhuzamosan működnének a logikai processzorok, és így futnának a folyamatok
- Megvalósítás:
 - A valós processzorhoz kapcsolunk egy várakozási sort
 - Amikor felszabadul a processzor, akkor ebből a sorból választjuk ki a következő futó folyamatot valamilyen algoritmus szerint
- Kérdések:
 - Meddig futhat egy folyamat?
 - Hogyan válasszuk ki a következőt?
 - Erről rendelkeznek a CPU-ütemező algoritmusok

A folyamatok felépítése

- A folyamatok futása során kétféle tevékenység váltakozik
 - 1 **Processzorlöklet (CPU-burst):** processzor által végrehajtandó utasítássorozat
 - 2 **Be-/kiviteli löklet (I/O-burst):** a processzor nélkül, a perifériák által végrehajtandó utasítássorozat
- Amikor a folyamat I/O-lökeethez ér, elindíthatunk egy másik folyamatot
- Az egyes folyamatok eltérő arányban tartalmazzák a löketeket, vannak CPU-intenzív és I/O intenzív folyamatok
- A rendszer eredő teljesítménye akkor a legjobb, ha a kétféle folyamat nagyjából egyelő arányban fordul elő
- Általában ezt nem tudjuk befolyásolni, de ha van rá mód, akkor érdemes figyelni erre

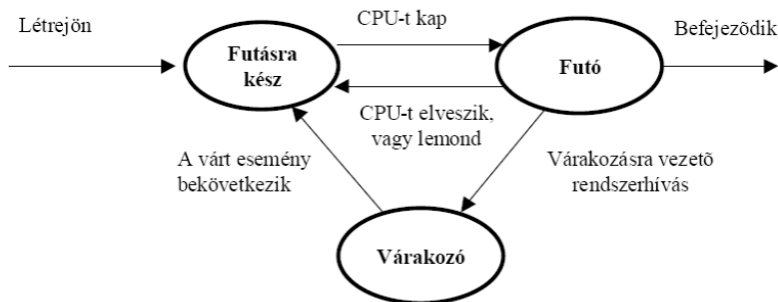

Állapotmodell

- Állapotmodell
 - A folyamatok minden pillanatban három különböző állapot valamelyikében lehetnek:
 - 1 Fut (mindig csak egy folyamat lehet ebben az állapotban)
 - 2 Futásra kész
 - 3 Várakozik
- Az állapotok meghatározott rend szerint válthatják egymást
- Ezt a rendet az állapot-átmenet diagrammal tudjuk ábrázolni
- Ezt az eszközt más esetekben is használhatjuk, pl. programozás közben

Állapot-átmenet diagram, I

Állapot-átmenet diagram, II

- Állapotátmenetek:

- **Létrejön**

- Elindul a folyamat, megkapja a logikai memóriát, betöltődik a kezdéshez szükséges kód és az adatok
 - A folyamat futásra kész állapotba kerül

- **CPU-t kap**

- Az ütemező kiválasztotta a folyamatot, megkezdődik a végrehajtás
 - A folyamat futó állapotba kerül

- **CPU-t elveszik, vagy lemond**

- Letelt a folyamat számára engedélyezett időszület, vagy önként lemond a futásról, de bármikor folytatható a futása
 - A rendszer elmenti a folyamat állapotát
 - A folyamat futásra kész állapotba kerül

Állapot-átmenet diagram, III

- **Várakozásra vezető rendszerhívás**
 - A folyamat végrehajtott egy olyan rendszerhívást, ami várakozást eredményez
 - A rendszer elmenti a folyamat állapotát
 - A folyamat várakozó állapotba kerül
- **A várt esemény bekövetkezik**
 - Véget ért a várakozást kiváltó tevékenység
 - A folyamat futásra kész állapotba kerül
- **Befejeződik**
 - A folyamat befejeződött
 - Végrehajtja az ekkor szükséges rendszerhívást
- Ez egy alapmodell, ennél bonyolultabb rendszerek is léteznek, több állapottal és átmenettel

Processzorütemezés, I

- A kernel része
- Állandóan a memóriában van
- Nagyon gyorsnak kell lennie, mert nagyon gyakran futnia kell
- Kétféle ütemező létezik:
 - **Preemptív**: Megszakíthat egy éppen futó folyamatot
 - **Nem preemptív**: Futó folyamatot nem szakíthat meg, a folyamat csak maga függesztheti fel magát

Processzorütemezés, II

- Mikor történik ütemezés?
 - Az éppen futó folyamat befejeződik
 - Az éppen futó folyamat várakozó állapotba kerül
 - Egy folyamat futásra kész állapotba kerül
 - A futó folyamat újraütemezést kér, vagy preemptív ütemezés esetén elveszti a futási jogot

Processzorütemezés, III

- Milyen elvárásaink vannak az ütemezővel szemben?
 - Kezeljen prioritásokat
 - Ne legyen éhezés
 - Bármekkora terhelés esetén garantáljon felső korlátokat bizonyos paraméterekre, pl. várakozási idő, átfutási
 - Engedje előre a nem használt erőforrásokat igénylő folyamatokat
 - Minél kevesebb adminisztrációra legyen szükség
 - Elegáns visszaesés (graceful degradation): a terhelés növekedésével legfeljebb lineárisan csökkenjen a teljesítmény, ne omoljon össze a rendszer
- Ezek a követelmények ellentmondanak egymásnak, nem lehet egyszerre kielégíteni ezeket
- Ezért van sok különböző ütemezési algoritmus a piacon

Processzorütemezés, IV

- Teljesítményelemzés, milyen szempontok szerint minősítjük az ütemező algoritmusokat?

- Processzor kihasználtság:

$$\frac{\text{hasznos_ido}}{\text{osszes_ido}} \times 100 [\%]$$

- *hasznos_ido*: A teljes idő és a tétlenül töltött idő (adminisztráció és egyéb járulékos tevékenységek, overhead) különbsége
- Ma tipikusan 40 – 90% között van
- Átbocsátóképesség:

$$\frac{\text{elvezgett_munkak_szama}}{\text{ido}} \left[\frac{1}{s}, \frac{1}{\text{min}}, \frac{1}{h} \right]$$

- Értéke tág határok között mozog

Processzorütemezés, V

- Körülfordulási (átfutási) idő:

$$vegrehajtasi_ido + varakozasi_ido$$

- Várakozási idő:

$$\begin{aligned} & utemezesek_ideje + \\ & felfuggesztes_ideje + \\ & futasra_kesz_allapot_ideje + \\ & varakozas_ideje + \\ & egyeb_nem_hasznos_idok \end{aligned}$$

- Mivel a végrehajtás ideje egy adott rendszerben állandó, ezért elég ezt figyelni
- Válaszidő:
 - Időosztásos rendszerekben egy kezelői parancs kiadásától a válasz megérkezéséig eltelt idő

Egyszerű ütemezések, I

- Legrégebben várakozó (**FCFS - First Come First Served**)
 - Nem preemptív
 - Nagyon egyszerűen implementálható
 - Nagy lehet az átlagos várakozási idő
 - Konvoj hatás: egy hosszú folyamatot végig kell várni a többieknek a processzornál és a perifériáknál is
 - Példa: csekkbefizetés a postán
- Körbeforgó (**RR - Round Robin**)
 - Preemptív
 - A folyamat legfeljebb egy adott ideig futhat, utána a sor végére állítjuk
 - Kritikus kérdés az időszlet hosszának beállítása
 - Ha túl hosszú: gyakorlatilag FCFS-sé válik
 - Ha túl rövid: túl sok környezetváltás

Egyszerű ütemezések, II

- Gyakorlati ökölszabály: a folyamatok 80%-a legyen rövidebb az időszaknál

Egyszerű ütemezések, III

• Prioritásos ütemezések

- A várakozók közül a legfontosabb (legmagasabb prioritású) folyamatot választjuk
- A prioritás lehet:
 - **külső** (a kezelő adja), vagy **belső** (a rendszer adja)
 - **statikus** (időben állandó), vagy **dinamikus** (időben változhat)
- A következő prioritásos algoritmusok esetében a processzorlöklet hossza lesz a belső prioritási szempont
- Legrövidebb löketidejű (**SJF - Shortest Job First**)
 - Nem preemptív
 - A legrövidebb becsült löketidejű folyamatot választja a várakozók közül
 - Becslésen alapszik a korábbi adatok, vagy a felhasználó állítása alapján
 - Kiküszöböli a konvojhatást, az átlagos várakozási idő és a körülfordulási idő is optimális

Egyszerű ütemezések, IV

- **Prioritásos ütemezések (folytatás)**

- **Legrövidebb hátralévő idejű (SRTF - Shortest Remaining Time First)**

- Preemptív SJF
 - Mikor egy folyamat felébred, újraütemez, és a legrövidebbet választja (figyelembe véve a környezetváltás plusz időigényét)

- **Legjobb válaszarány (HRR - Highest Response Ratio)**

- A prioritás meghatározása:

$$\frac{\text{loketido} + k \times \text{varakozasi_ido}}{\text{loketido}}$$

k egy alkalmas konstans

- Öregíti a régebb óta várakozó folyamatokat, így elkerülve az éhezést

Többszintű ütemezések, I

- A különböző prioritási szintekhez külön-külön sorokat definiálhatunk
- Az egyes sorok más-más stratégiával működhetnek
- Statikus többszintű sorok (**SMQ - Static Multilevel Queues**)
 - A folyamatok induláskor bekerülnek valamelyik várakozási sorba, és végig ott is maradnak
 - Gond az éhezés!

Többszintű ütemezések, II

- **Visszacsatolt többszintű sorok (MFQ - Multilevel Feedback Queues)**
 - Az éhezés kiküszöbölésére dinamikus prioritásokat használ, így a folyamatok mozoghatnak a sorok között
 - A magasabb prioritású sorok egyre kisebb időszelű RR (robin Round) ütemezést használnak, a legkisebb pedig FCFS-t
 - Az új folyamatok a legnagyobb prioritású sorba kerülnek, de ha átlépik az időszelét, akkor egy szinttel lejjebb kerülnek
 - Később feljebb is kerülhetnek pl. az átlagos löketidő alapján
 - A régóta bentlévő folyamatok prioritása növelhető

Többprocesszoros ütemezések

- Két különböző eset: heterogén, vagy homogén processzorok
 - Heterogén (eltérő felépítésű) processzorok
 - Minden folyamat csak a neki megfelelő processzoron futhat, másikon nem
 - Ilyenkor egymás mellett futó egyprocesszoros rendszerekről van szó
 - Homogén (azonos) processzorok
 - Bármelyik processzoron futhatnak a folyamatok
 - Közös várakozási sor kezeli az összes processzort és folyamatot
 - Hogyan kezeljük ezt a közös sort?
 - **Aszimmetrikus** rendszerekben van egy kitüntetett processzor, amelyik futtatja az ütemezést, szétosztja a feladatokat
 - **Szimmetrikus** rendszerekben mindegyik processzoron fut az ütemezés, a várakozási sort kölcsönös kizárással kezelik

Hol tartunk?

1 Multiprogramozott operációs rendszerek

- Multiprogramozás
- Processzorütemezés
- Tárkezelés

2 Befejezés

- Emlékeztető kérdések

Tárkezelés, I

- Eddig a processzorokkal foglalkoztunk
- Ahhoz, hogy a processzor futtatni tudjon egy programot, annak kódját és a hozzá tartozó adatokat a memóriában kell tartani
- Multiprogramozás esetén több programnak is a memóriában kell lennie egy időben
- Problémák:
 - 1 A memória túl kicsi ahhoz, hogy mindig minden szükséges adat elférjen benne
 - 2 A leggyorsabb háttértár (merevlemez) is nagyságrendekkel lassabb, mint a memória

Tárkezelés, II

- Megoldás:
 - „*Dolgozzunk a processzor keze alá*”
 - Oldjuk meg azt, hogy mindig a szükséges adatok legyenek a memóriában, a már/még nem szükségesséket töröljük ki onnan
 - Mindezt úgy oldjuk meg, hogy a processzornak ne kelljen várakoznia
- Milyen részfeladatokat kell megoldanunk ehhez
 - Társzervezés
 - Az a mód, ahogyan a memóriát megosztjuk a felhasználók között
 - Tárkialakítási módszerek
 - Hogyan szervezzük a memóriát?
 - Virtuális tárkezelés
 - A felhasználó elől elrejtjük, hogy mekkora a fizikai memória

Társ szervezés, I

- A társ szervezés az a mód, ahogyan a memóriát megosztjuk a felhasználók között
- A következő kérdésekre keresünk választ:
 - Hány felhasználó férhet hozzá, egy vagy több?
 - Több felhasználó esetén egyforma, vagy különböző méretű részeket (partíciókat) kapnak?
 - A partíció mérete futás közben változhat-e?
 - A terület egybefüggő, vagy darabokból állhat?

Társzervezés, II

- Egypartíciós rendszer
 - Csak egy felhasználói folyamat lehet a memóriában
 - A folyamat az első szabad címtől kezdődően helyezkedhet el
 - Az operációs rendszer védelme
 - Egy regiszter mutatja a program által használható memória határát, ennek értéke csak rendszermódban változtatható
 - Folyamatok váltása
 - Tárcserével (swapping)
 - Probléma:
 - Nem hatékony a multiprogramozás megvalósítása

Társzervezés, III

- Többpartíciós rendszer
 - Rögzített méretű partíciók
 - Különböző, de rögzített méretű partíciók vannak a rendszerben
 - Minden partíciót csak egy folyamat birtokolhat
 - Csak olyan partícióba kerülhet bele a folyamat, amiben elfér
 - A multiprogramozás fokát a partíciók száma korlátozza
 - A folyamatok a nekik megfelelő méretű partíciókhoz rendelt várakozási sorokban várakoznak
 - Védelem: alsó és felső határregiszter
 - Probléma: belső tördelődés (nem használt terület a partíciók végén)

Társzervezés, IV

- Változó méretű partíciók
 - Nincsenek előre rögzített partíciók
 - Amikor betöltünk egy folyamatot, akkor kap egy megfelelő méretű partíciót, nem nagyobb, így nincsen belső tördelődés
 - Probléma: külső tördelődés (a partíciók közötti nem használt terület)
 - Megoldás: szemétgyűjtés (garbage collection), azaz a szabad területek egyesítése (Lásd PROG2: Java)
 - Probléma: a szemétgyűjtés nagyon idő- és erőforrásigényes
 - Másik megoldás: ügyes tárfoglalási stratégiák

Társzervezés, V

Tárfoglalási stratégiák

- A feladat:
 - Egy adott pillanatban hogy néz ki a memória?
 - Foglalt és szabad területek váltakoznak
 - Mindegyik eltérő hosszúságú
 - Ekkor kell helyet találni a következő folyamat számára
 - Különböző szempontok alapján választhatunk

Társzervezés, VI

- Első megfelelő (**First Fit**)
 - Gyors, de átlagosan a memória 30%-a kihasználatlan marad
- Következő megfelelő (**Next Fit**)
 - Hasonló hatásfokú, mint a First Fit
- Legjobban megfelelő (**Best Fit**)
 - A lyukakat próbálja minimalizálni, de lassabb
- Legkevésbé megfelelő (**Worst Fit**)
 - A fennmaradó szabad területet maximalizálja
 - A legrosszabb eredményt adja, az összmémória kb. fele kihasználatlan marad

Tárcsere, I

- Adatmozgatás a memória és a háttértár között (swapping)
- Egy folyamat teljes memóriaterületét kiírjuk a háttértárra, így helyet biztosítunk mások számára
- Vagy betöltjük a háttértárról egy szabad területre
- Időigényes, mert sok adatot kell mozgatni a gyors memória és a lassú háttértár között
- Optimalizálni kell a műveletet, minimalizálni kell a lapcserék számát

Tárcsere, II

- Optimalizálási lehetőségek:
 - Olyan folyamatot válasszunk a futásra készek közül, amelyik éppen a memóriában van
 - Ha olyan folyamatot írunk ki a háttértárra, aminek a memóriaképe nem változott a háttértárhoz képest, akkor nem kell másolni, elég törölni. Ehhez folyamatosan adminisztrálni kell a módosításokat
 - Átlapolt lapcsere:
 - A lapcsérével ne várjuk meg, amíg véget ér az előző folyamat
 - Miközben még fut a folyamat, írunk ki egy másikat a háttértárra és olvassunk be egy másikat

Tárkialakítási módszerek, I

1 Szegmensszervezés

- A program különböző logikai részeit (szegmenseit) egy-egy blokknak feleltetjük meg (kódszegmens(ek), adatszegmens(ek), veremszegmens, stb).
- A szegmensek különböző méretűek lehetnek, ezért nincs belső tördelődés
- Blokktábla tárolja az egyes blokkok adatait:
 - a blokk mérete
 - egy bit mutatja, hogy a memóriában van-e
 - hozzáférési információk, ki írhatja, olvashatja, hajthatja végre

Tárkialakítási módszerek, II

2 Lapszervezés

- Azonos méretű blokkokra (lap) osztjuk a memóriát
- Nincsen külső tördelődés, viszont van belső, átlagosan fél lap / folyamat
- A folyamatokat egy vagy több lapba töltjük a méretétől függően
- A laptáblában tartjuk nyilván a lapok adatait:
 - melyik folyamathoz tartozik
 - memóriában van-e
 - hozzáférési információk
- Mekkora legyen a lap mérete?
 - Ha nagy, akkor nagy a belső veszteség
 - Ha kicsi, akkor csökken a veszteség, de nagyobb a laptábla, lassabb a címzés, és lassabb az adatmozgatás (mert kisebb blokkokban történik)
 - A lap mérete mindig 2 hatvány, 512 bájt és 16 kilobájt között

Tárkialakítási módszerek, III

3 Kombinált szervezés

- Szegmensszervezés és lapszervezés együtt
- A szegmensekhez lapokat rendelünk
- A szegmenstábla laptáblák címeit tartalmazza
- A laptábla tartalmazza a lapok címeit
- Nincsen külső tördelődés
- Belső tördelődés szegmensenként van

Virtuális tárkezelés, I

- Az operációs rendszer gondoskodik róla, hogy a folyamatoknak csak az éppen szükséges része tartózkodjon a memóriában, mégis lehessen hivatkozni az egészre
- Az operációs rendszer megoldja, hogy ilyenkor automatikusan betöltésre kerüljenek a szükséges dolgok
- Miért van lehetőség erre?
 - A programoknak vannak ritkán, vagy soha nem futó részeik
 - A programozó gyakran a szükségesnél nagyobb memóriaterületet foglal
 - Az egyes programrészek más-más időpontban futnak, nincs rájuk egyszerre szükség
 - Lokalitási elv:
 - Egy rövidebb időintervallumban általában egymáshoz közeli utasításokra és adatokra van szükség

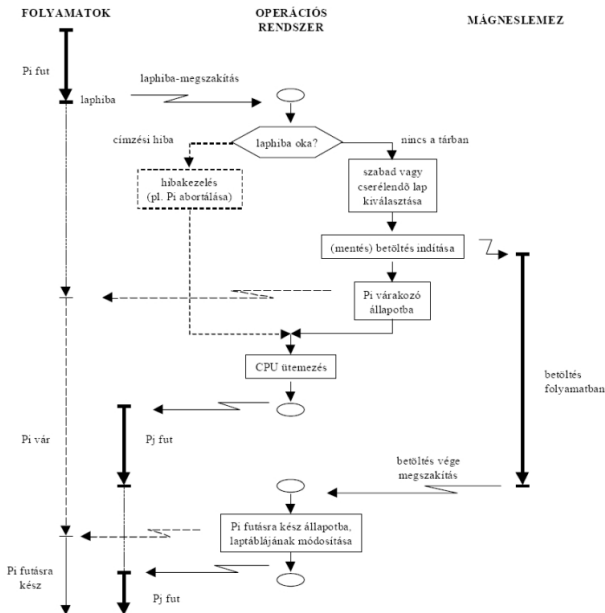

Virtuális tárkezelés, II

- Miért jó a virtuális tárkezelés?
 - A fizikai memóriánál nagyobb programok is futtathatók
 - Nő a multiprogramozás foka, ezzel nő a rendszer teljesítménye
 - Gyorsabb lehet a rendszer, mert egyszerre kevesebb adatot kell mozgatni
- Hogyan működik a virtuális tárkezelés?
 - Ha olyan címre hivatkozik a folyamat, ami nincs a memóriában, akkor hibamegszakítás történik (hardvertámogatás)
 - A rendszer felfüggeszti a folyamatot, elmenti az állapotát
 - Ha a virtuális memória okozta a megszakítást, akkor elindítja a szükséges terület betöltését (ha kell, előtte helyet csinál)
 - Újraütemez
 - A betöltés végén ismét megszakítás történik
 - Preemptív rendszer esetén azonnal, egyébként később újraütemez

A laphiba kezelésének folyamata

A virtuális tárkezelés működése, I

- Eldöntendő kérdések
 - Mikor melyik lapot hozzuk be?
 - Melyik lap helyére hozzuk be?
 - Hány lapot kapjon egy folyamat?

A virtuális tárkezelés működése, II

- Mikor melyik lapot hozzuk be?
 - **Igény szerinti lapozás:** csak a kért lapot hozzuk be
 - egyszerű
 - gyors
 - nem hoz be felesleges lapot
 - gyakoribb a laphiba
 - **Előretekintő lapozás:** több lapot hoz be jóslás alapján
 - bonyolultabb
 - több lapot mozgat
 - felesleges lapokat is behozhat
 - ritkább lehet a laphiba

A virtuális tárkezelés működése, III

- Melyik lapot vigyük ki?
 - Amelyik a legkevésbé fog kelleni
 - Amelyikre a legkésőbb lesz újra szükség
 - Ötletek:
 - Ha olyan lapot viszünk ki, akkor nem kell írni, elég törölni. Ezt jelzi a Modified bit
 - Ha egy lap nemrég használatban volt, akkor valószínű, hogy újra szükség lesz rá. Ezt jelzi a Referenced bit. Ezt bizonyos esetekben törölni kell (egy idő után)

Lapcsere algoritmusok, I

- **Optimális algoritmus**

- A ténylegesen legkésőbb szükséges lapot választja ki
- Így lenne legkisebb a laphibák száma
- A gyakorlatban megvalósíthatatlan, mert előre végre kellene hajtani a programot
- Összehasonlítási alapnak jó, ehhez hasonlíthatjuk a gyakorlati algoritmusokat

- **Legrégebbi lap algoritmus (FIFO - First In First Out)**

- A legrégebben behozott lapot viszi ki
- ⊕ egyszerű
- ⊖ a gyakran használt lapokat is kiviszi

Lapcsere algoritmusok, II

- **Újabb esély algoritmus (SC - Second Chance)**
 - FIFO elven működik, de figyeli a Referenced bitet is
 - Ha 1 (használták a lapot), akkor a lista végére teszi (újabb esély) és törli a bitet
 - Ha 0, akkor kiválasztja a lapot
 - Így a gyakran használt lapok soha nem kerülnek ki
- **Legrégebben nem használt algoritmus (LRU - Least Recently Used)**
 - Azt választja ki, amelyet a bentlévők közül a legrégebben használtak
 - ⊖ hardvertámogatás kell hozzá
 - ⊖ bonyolult
 - ⊕ ez közelíti legjobban az optimális algoritmust

Lapcsere algoritmusok, III

- **Legritkábban használt algoritmus (LFU - Least Frequently Used)**
 - Alapelv: a nemrég használt lapokra várhatóan megint szükség lesz
 - Minden laphoz rendelünk egy számlálót
 - Időnként végignézzük a lapokat és a számlálóhoz hozzáadjuk a Referenced bitet, és töröljük a bitet
 - Mindig a legkisebb számlálójú lapot választjuk
 - ⊖ A gyakori használatot még sokáig megjegyzi, ezen segíthet az öregítés (időközönként csökkentjük a számlálót, ha nem használtuk a lapot)
 - ⊖ Az új lapok számlálójának értéke kicsi

Lapcsere algoritmusok, IV

- **Utóbbi időben nem használt algoritmus** (NRU - Not Recently Used)
 - Prioritási kategóriákat képez az R (Referenced) és az M (Modified) bit alapján
 - A legkisebb prioritású csoportból választ véletlenszerűen

Prioritás	R	M	
3	1	1	hivatkozott, módosított
2	1	0	hivatkozott
1	0	1	módosított
0	0	0	érintetlen

Virtuális tárkezelés, I

- Mennyi lapot adjunk egy folyamatnak?
 - Minél többet
 - A folyamatok szempontjából jó, így kevesebb laphiba történik, gyorsabban futhatnak
 - A rendszer szempontjából nem jó, mert kevesebb folyamat futhat, így nagyobb az esélye, hogy minden folyamat várakozik (erőforrásokra, vagy egymásra) és tétlen a processzor
 - Minél kevesebbet
 - A rendszer szempontjából jó, nagyobb a processzor kihasználtsága
 - A folyamatok szempontjából rossz, mert nő a laphibák gyakorisága
 - Folyamatossá válhatnak a lapcserék
 - Ekkor a processzor tétlenné válik, ezért az ütemező egyre több folyamatot indít el, . . . , „ördögi kör”
 - Ezt nevezzük vergődésnek (thrashing)

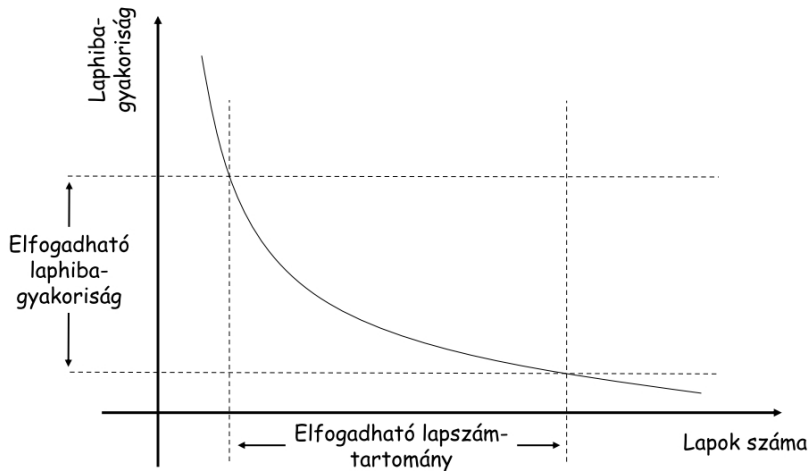

Virtuális tárkezelés, II

- A CPU-kihasználtságnak van egy optimuma a multiprogramozás foka függvényében, ezt szeretnénk megközelíteni
- Ehhez a laphiba gyakoriságát kell mérni és csökkenteni
- A lokalitási elv miatt érdemes a memóriában tartani a hivatkozott lap környezetében lévő lapokat is
- **Előrelapozás** (prepaging):
 - Amikor lapcsere történik, akkor nem csak a hivatkozott lapot töltjük be, hanem a környezetében lévőket is
 - Ezáltal nagy valószínűséggel megelőzzük a laphibákat egy időre
- Ha egy folyamat túl sok laphibát okoz, akkor adunk neki újabb lapokat
- Ha pedig bővében van a lapoknak, akkor elveszünk tőle, hogy más folyamatoknak tudjuk odaadni

A rendszeregyensúly biztosítása

Hol tartunk?

1 Multiprogramozott operációs rendszerek

- Multiprogramozás
- Processzorütemezés
- Tárkezelés

2 Befejezés

- Emlékeztető kérdések

Emlékeztető kérdések, I

- ❶ A multiprogramozás fogalma, működési elve
- ❷ Hogyan kezeli az operációs rendszer a folyamatokat?
- ❸ Mit jelent a logikai memória?
- ❹ Mit jelent a logikai processzor?
- ❺ Milyen tevékenységekből épülnek fel a folyamatok?
- ❻ Milyen állapotokat vehet fel a folyamat a futása során?
- ❼ Mit jelent és mire használható az állapot-átmenet diagram?
- ❽ Hasonlítsa össze a preemptív és a nem preemptív ütemezőket!
- ❾ Milyen elvárásokat támasztunk az ütemező algoritmusokkal szemben?
- ❿ Milyen mérőszámokkal jellemezhetjük az ütemező algoritmusokat?

Emlékeztető kérdések, II

- 11 Mutassa be a különböző ütemező algoritmusokat! (egyszerű, prioritásos, többszintű és többprocesszoros ütemezések)
- 12 Mit értünk társzervezés alatt?
- 13 Milyen társzervezési módszereket ismerünk?
- 14 Milyen tárfoglalási stratégiákat használhatnak az operációs rendszerek?
- 15 Milyen tárkialakítási módszereket ismerünk?
- 16 Mit jelent a virtuális tárkezelés? Miért jó? Hogyan működik?
- 17 Mit jelent a laphiba? Hogyan kezelhető?
- 18 Milyen lapcsere algoritmusokat ismerünk?
- 19 Hogyan gazdálkodjunk a memórialapokkal? Mennyi lapot adjunk egy folyamatnak?
- 20 Hogyan biztosíthatjuk a rendszer egyensúlyát?

Befejezés

Köszönöm a figyelmet!

